

4. Ahir, H., Bloom, N., Furceri, D. (2022). The World Uncertainty Index. *NBER Working Paper*, 29763. <https://worlduncertaintyindex.com/research>
5. World Uncertainty Index (2022). <https://worlduncertaintyindex.com>

УДК 316.776

Палеха Ю.І.

*кандидат історичних наук, професор
кафедри інформаційно-аналітичної
діяльності та інформаційної безпеки,
Національний транспортний університет*

ДОКУМЕНТАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНІ КОМУНІКАЦІЇ В ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

Економіка ХХІ ст. перетворюється на систему, що функціонує на основі комунікацій, під якою розуміємо обмін інформацією, знаннями, інтелектуальною власністю. Особливої ваги комунікація набуває у суспільстві, що глобалізується. Останнє характеризується революційним розвитком інформаційних технологій, які використовуються на всіх рівнях, у всіх сферах, галузях, територіальних і часових просторах соціального управління.

Сьогоднішній рівень документально-інформаційного забезпечення діяльності організацій та установ залежить не тільки від наявності інформаційних ресурсів, а й від можливостей впровадження інновацій, впорядкування інформаційних потоків, розбудови системи керування документаційними процесами підприємства, від вирішення проблем його ефективної інформаційної взаємодії з суб'єктами ринку.

Проблеми теорії комунікації активно розробляються у сучасній науці. Разом з тим до теперішнього часу особливостям документально-інформаційних комунікацій в них приділяється недостатня увага як у теоретичному, так і у практичному аспектах.

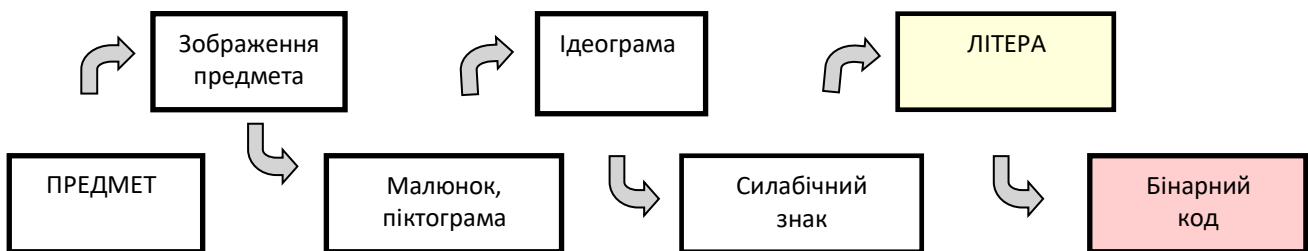
Метою статті є аналіз процесів еволюції засобів передання інформації та її носіїв, дослідження процесу документально-інформаційної комунікації, його основних сфер, побудови документно-комунікаційної системи.

Загальновідомо, що для того, щоб глибоко і всебічно осягнути сутність і значення будь-якого суспільного явища і його дефініції, потрібно повернутися до витоків цього явища, зрозуміти первісне його визначення, вивчити основні етапи його розвитку та усвідомити його сьогоднішнє фахове тлумачення.

У еволюційному розвитку людини та соціуму фігурують такі взаємопов'язані поняття як сприйняття, розуміння, мова й документ. Дійсно, без сприйняття не було б розуміння, без розуміння не розвинулась би мова, без документа мова б не вдосконалювалась. У міру того, як уявлення про навколишній світ розширювалось, а промисловий досвід збагачувався, усний спосіб передачі інформації поступово ставав недостатнім. Недоліки нефіксованого способу передачі інформації, неможливість зберігання її в просторі й часі поставили людство перед необхідністю побудови документально-інформаційних комунікацій, тобто фіксування інформації на матеріальних носіях, що здатні тривалий час її зберігати.

Процес еволюції засобів документально-інформаційних комунікації можна подати у вигляді ланцюга: предмет – його зображення – малюнок – ідеограма – силабічний знак – літера – бінарний код.

Способи передання інформації

Носії інформації

Засоби

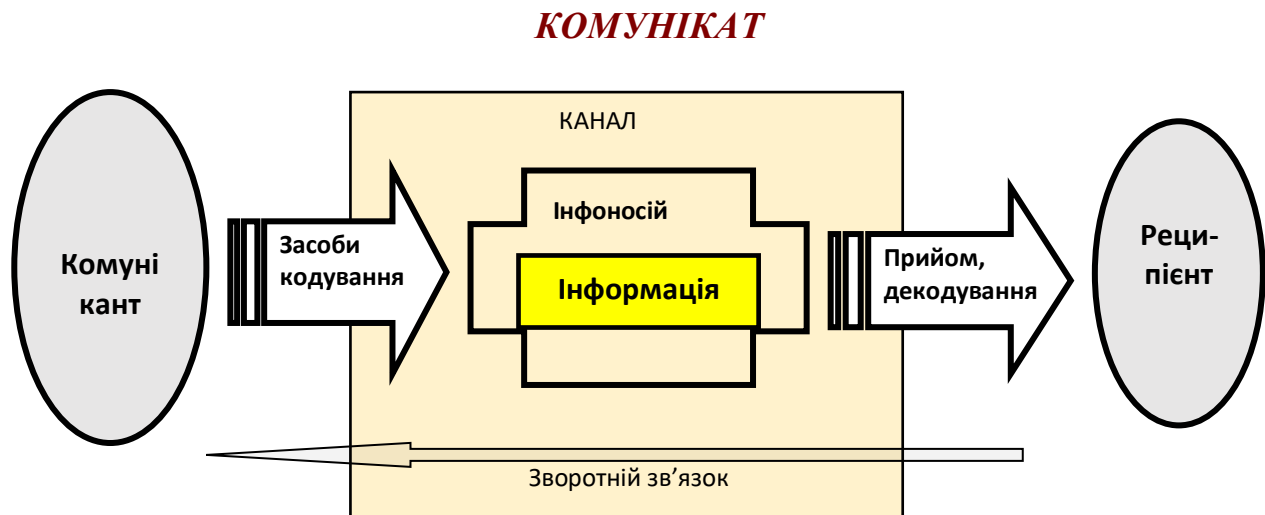

Рис. 1 Процес еволюції способів, носіїв і засобів передавання документальної інформації [авторська розробка]

На рис. 1 умовно подано розвиток способів комунікації, починаючи від періоду з досить умовною назвою – «предметне» письмо – та завершуючи буквенно-звуковим. Потяг до вдосконалення комунікації, способів і засобів передачі інформації, як наголошує знаний документознавець доктор історичних наук проф. С.Г. Кулешов [1], майже ніколи не порушувався, бо «кожен носій інформації перед своєю кончиною готував своїх послідовників».

Документально-інформаційна комунікація, як зазначає у посібнику проф. І. М. Ломачинська [2], – це комунікація, опосередкована документами в соціумі та побудована на їх обміні між двома або більше споживачами інформації. У своїй основі процес документально-інформаційної комунікації становить процес руху інформації в ланцюзі “комунікант– комунікат (канал) – реципієнт (одержувач)”.

Авторська модель документально-інформаційної комунікації подана на рис. 2.

Комунікант – відправник інформації.

Інфоносій – матеріальний носій (для традиційних) чи файл (для електронних) документів.

Канал – шлях, по якому передається інформація (традиційна пошта), телекомунікаційний канал (електронні засоби зв'язку, інтернет тощо).

Комунікат – медіапростір, мережеве середовище для передавання, випромінювання та/або приймання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків чи повідомлень будь-якого роду проводовими, радіо, оптичними або іншими електромагнітними системами.

Реципієнт – одержувач інформації.

Кодування – певні мови, якими представлено зміст інформації.

Декодування – розшифрування коду, що може вимірюватись від 0 до 100%.

Рис. 2. Модель документально-інформаційної комунікації [авторська розробка]

Мета комунікації, як відомо, це передача знань, емоцій, вольових стимулів від комуніканта до реципієнта, тому умовно можна сказати, що в документах, як і в повідомленнях, містяться знання, емоції, вольові дії. Разом з тим в документі (як і в повідомленні), як формі існування інформації, знаходиться тільки набір сигналів, знаків, що можуть стати знанням у свідомості реципієнта. Тому вірним є твердження проф. Г.М. Швецової-Водки: у документі немає знань (емоцій, вольових дій), а є тільки інформація, яка є результатом комунікації, тобто тим, що одержує реципієнт, і поки він не одержить інформацію (не ознайомиться з документом), не можна сказати, що комунікація відбулася й що документ виконав своє призначення [3].

Документ сприймається споживачем інформації (реципієнтом) як певна річ, матеріальний об'єкт, який для нього є джерелом інформації. Не завжди в його уяві документ пов'язується з особою комуніканта, який розпочав комунікаційно-інформаційний процес.

З позиції реципієнта документ може сприйматися також як повідомлення, тобто як сукупність сигналів, знаків, що потребують декодування і мають перетворитися в знання, емоції, вольові дії в свідомості людини, яка їх сприймає.

У процесі документально-інформаційної комунікації, як відомо, відтворюється складний, діалектичний взаємзв'язок між поняттями «інформація» та «знання», тобто між відомостями, які складають зміст повідомлення, що потребує декодування і може перетворитися в знання, котрі являють собою сукупність навичок, необхідних для діяльності в будь-якій сфері.

Із загалу документально-інформаційних комунікацій соціуму можна виділити комунікації, що відбуваються як в базових сферах життя суспільства, так і в господарській (економічній), фінансовій, праводіловій та природничій сферах (див. рис. 3).

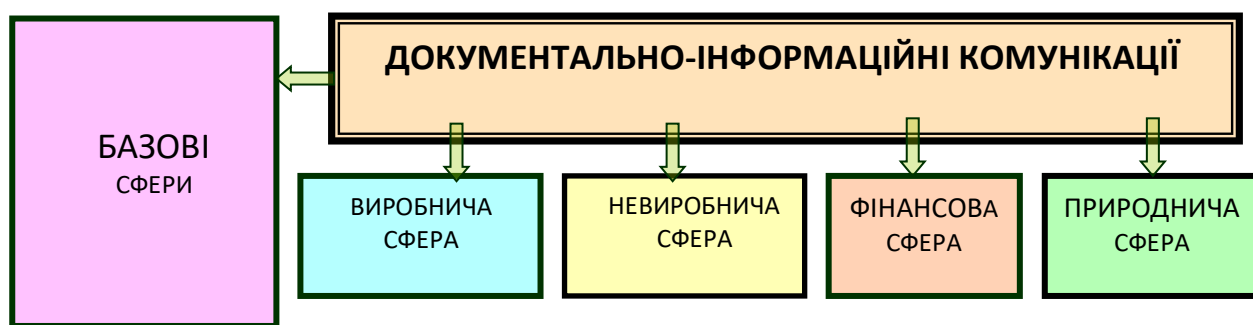

Рис. 3. Сфери документально-інформаційних комунікацій [авторська розробка]

Кожну із зазначених сфер документально-інформаційних комунікацій комунікацій в свою чергу можна поділити на підвиди. Так, наприклад до комунікацій в базових сферах належать: законодавчі, політичні, військово-

оборонні, праводілові, наукові, освітянські, соціокультурні та комунікації в сфері охорони здоров'я (див. 4).

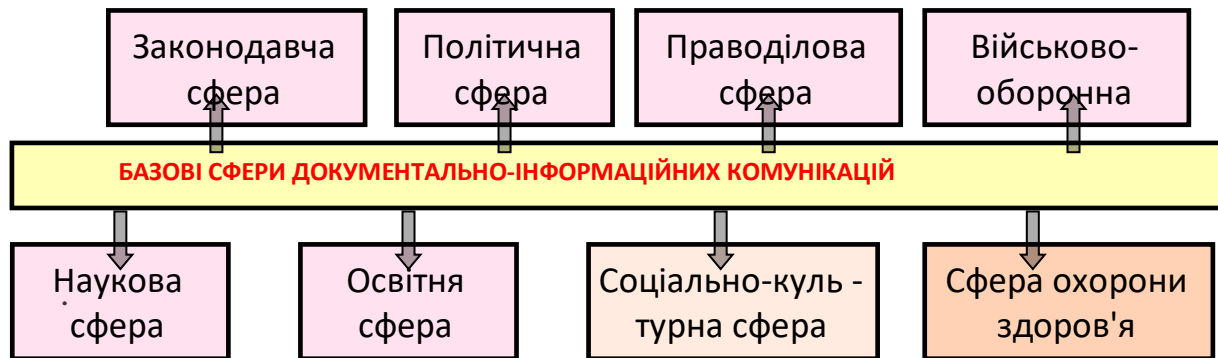

Рис. 4. Основоположні (базові) сфери документально-інформаційних комунікацій [авторська розробка]

Праводілові документально-інформаційні комунікації, як це видно з рис. 5, відбуваються в судовій, нотаріальній, цивільно-реєстраційній, кримінально-процесуальній, кримінально-виконавчій та сфері адміністративного права.

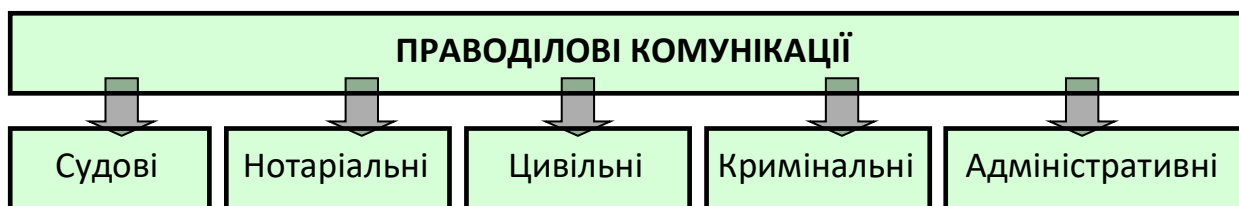

Рис. 5. Сфери праводілових комунікацій

Серед комунікацій у господарській (економічній) сфері можна виділити комунікації у виробничій сфері (на будівництві, в машинобудуванні, на транспорті, в аграрному та енергетичному секторі, в житлово-експлуатаційних установах тощо).

Серед документальних комунікацій у невиробничій сфері – комунікації у фінансових установах, банках, внутрішній та зовнішній торгівлі, митних установах. Фінансові комунікації також різнопланові: сюди відносяться банківські, фінансові комунікації, комунікації в страхових товариствах, ломбардах тощо.

До природничого блоку комунікації, як підсистеми більш широкої системи інформаційних комунікацій, можна віднести комунікації в екологічній, картографічній, геодезичній, гідрологічній, ґрунтознавчій, метеорологічній галузях знань, що забезпечують суспільний розвиток.

Функціонування процесу документальних комунікацій в кожній сфері життя суспільства опікує міжнародна (глобальна) та загальнонаціональна документно-

комунікаційна система, яка являє собою сукупність генералізаційних, транзитних та термінальних інститутів, що сполучені між собою та суспільством відповідними документально-інформаційними каналами (див. рис. 6).

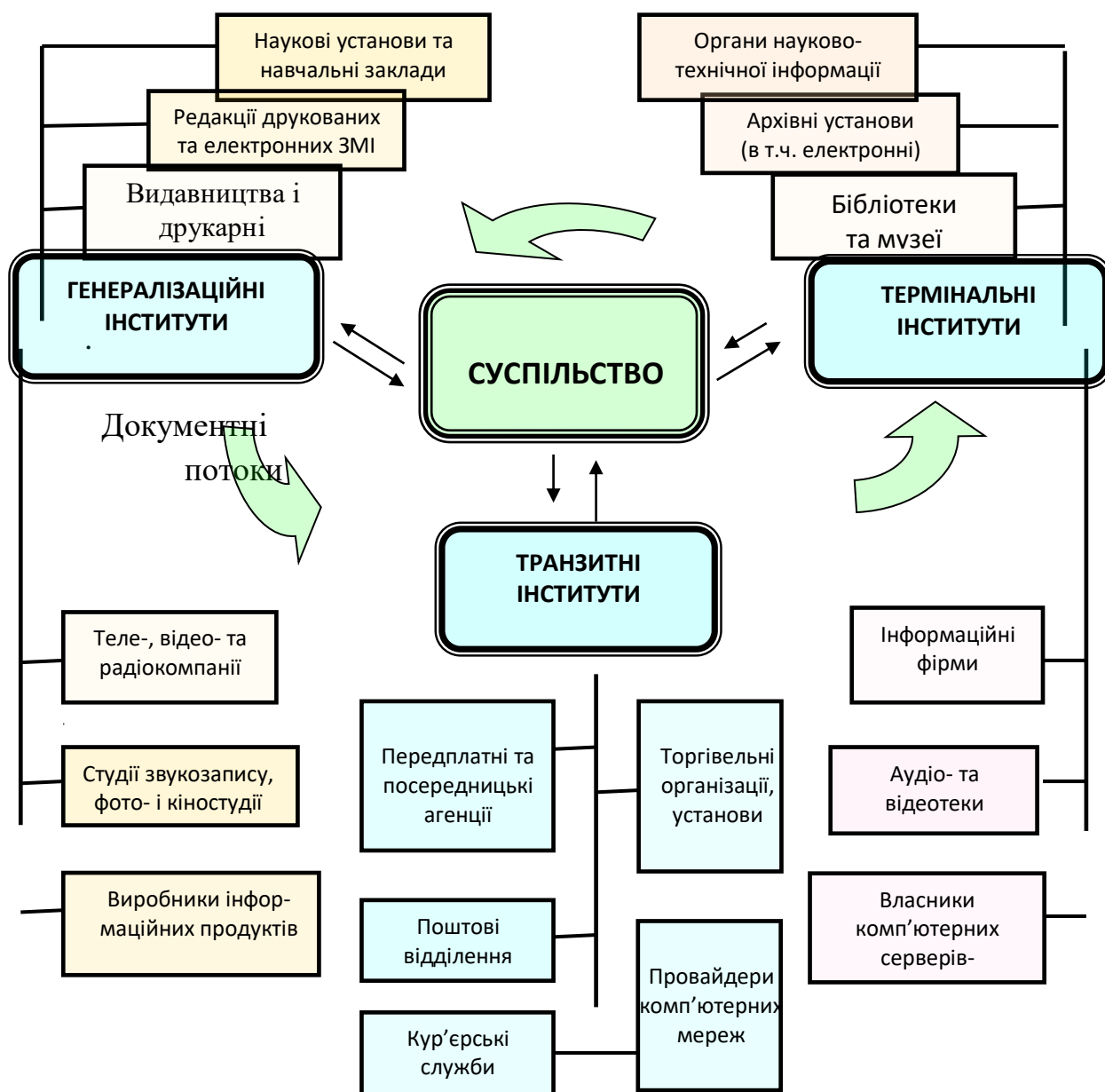

Рис. 6. Складові документно-комунікаційної системи [авторська розробка]

Зазначена на рис.6. схема відповідає закону документаційного супроводу соціальних комунікацій, сформульованого проф. Ю.М. Столяровим: «Кожна соціальна комунікація обов'язково опосередковується документом і всі соціальні інститути за своєю сутністю є документними, оскільки кожен з них зайнятий або виробництвом, або транспортуванням, або одержанням, обробкою та зберіганням документа, наданням його користувачам тощо».

Інакше кажучи, документно-комунікаційна система є сукупністю всіх документів, всіх споживачів документально зафіксованої інформації і всіх відносин між ними, обумовлених як внутрішніми властивостями системи, так і зовнішнім середовищем та умовами її суспільного функціонування. Вона забезпечує створення, аналітико-синтетичну обробку, зберігання, розповсюдження і використання документів як носіїв соціальної інформації.

Запропонована схема наочно демонструє безперервність роботи документно-комунікаційної системи, своєрідного «вічного двигуна», виділяючи в ній складові частини, та головну системоутворюючу складову – суспільство (користувачів), яке активним чином впливає на діяльність всієї системи. Про цей взаємозв'язок говорять показані на схемі взаємопрямовані вектори від «суспільства» до відповідних інститутів і від них до «суспільства».

Складові документно-комунікаційної системи є невідривними, що створює необхідні передумови для здійснення будь-якого моніторингу (бібліографічного, статистичного та ін.) тих процесів, що відбуваються у документально-інформаційному забезпеченні діяльності організацій та підприємств.

Необхідність виваженого розгляду завдань, форм і методів документально-інформаційного забезпечення діяльності організацій та підприємств, яке залежить не тільки від наявності інформаційних ресурсів, а й від можливостей впровадження інформаційних інновацій, впорядкування інформаційних потоків підприємства, від вирішення проблем його ефективної інформаційної взаємодії з суб'єктами ринку, обумовлює актуальність і практичну значущість подальшого розвитку науки про документально-інформаційні комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кулешов С. Г. Документознавство: Історія. Теоретичні основи. К., 2000. С. 284.
2. Ломачинська І. М. Документально-інформаційні комунікації в системі соціальних комунікацій: навч. посіб. для дистанційного навчання / За наук. редакцією проф. Горбаченко Т. Г. К.: Університет «Україна», 2008. С. 250.
3. Швецова-Водка Г. М. Загальна класифікація документа: зміни та доповнення. *Бібліотечний Меркурій*. 2021. Вип. 2(26). С.143-163.